

Putování časem

Putování časem v naší městské části je, jak jsem již před řadou let zjistil, velmi zajímavé. Nelze ho uskutečnit bez toho, že se k současným hranicím Prahy 14 přiřadí i přilehlé městské části. Jde zejména o Prahu 9 a Prahu 20. Zvláště proto, že jsme kdysi tvořili jeden celek. První moje úvaha měla název Teplá pro obyvatele Kyjí. Vyšla v regionálním občasníku Místního úřadu Prahy 9-Kyjí, v Kyjských listech 6/93. Hlavním tématem, jak z názvu vyplývá, byl průřez možnostmi vytápění obydlí přecházejících generací obyvatel v naší oblasti. Přestože se článek týkal jen části obyvatel tehdejší Prahy 9-Kyjí, měl značný ohlas. Další úvaha o naší oblasti byla publikována v celostátním Technickém týdeníku č. 12/1992. Záběr byl poněkud jiný. Kromě vstupní stati hovoří o Praze 9-Kyjích jako o vzorku okrajové části metropole. V duchu tehdejších kritických pohledů na vše, co z minulosti zůstalo, měl článek název Jaký stát, takové bydlení. Byla to první polovina minulého desetiletí, kdy bylo patrné, že je nutno mnohé co nejrychleji změnit. Což se, i když ne všude, stalo. Myslím si, že k lepšímu, přes poměrně krátké období necelého desetiletí. Putování časem má však své zákonitosti. Musí se zachovat časový sled. A především využít všechny dostupné, hodnověrné podklady. A pracovat s nimi co nejcitlivěji. Jinak jsou to bájná vyprávění předků, jak praví kanovník vyšehradské kapituly Kosmas.

Vezměme to tedy z gruntu.

Naše oblast, jak je patrné z geologické historie, se začala do téměř dnešní podoby utvářet v poslední době poledové v mladších čtvrtohorách. Měli jsme to jako povinnou školní četbu na sklonku první republiky. Eduard Štorch, který byl nejen kantorem a spisovatelem, ale také amatérským archeologem, a to velmi dobrým, nás např. v Lovcích mamutů poučil, jak to v naší vlasti v tomto období vypadalo. On a skutečný velikán československé literatury, spisovatel a novinář Karel Čapek ve své Cestě na sever nás poučili, jak to zde vypadalo asi před 20 tisíci lety.

Po stopách Karla Čapka a Olgy Schweinflugové se vydali i mnozí Češi. Já také. Zjistili, že severní Švédsko není rozkvetlá zahrada nebo šumící háje. I když bezesporu svůj drsný půvab má. Je to studená tundra Skandinávie a také nesmírných severských lesů, zčásti ještě původních. Ve středním a severním Švédsku jsem zjišťoval, jak lidé deset měsíců v roce vytápí svá obydlí (a zbývající dva měsíce temperují). Zaměřil jsem se zejména na dřevný odpad a jeho využití pro vytápění. O tom až někdy jindy.

V poslední poledové době se i v naší oblasti pomalu oteplovalo. Tam, kde na studené stepi rostly kromě mechů a lišejníků jen nízké keře, pomalu nastupoval stále vyšší porost. Nejprve bříza. Ověřit si to můžete i dnes. Např. při jízdě Skandinavian expresem od jihu na sever Švédska až téměř k polárnímu kruhu. A také nazpět. Je to velmi zajímavá cesta.

Jako další se u nás objevila borovice. Předpokládá se, že poslední dobu ledovou přečkala v prostoru dnešního jižního Maďarska. Bylo to asi před pěti tisíci lety, v době, kdy se zvětrávající vrchní půdní vrstva postupně měnila v půdu. Na té pak rostl smíšený les. Ten zadržoval vodu. V naší oblasti byla stále divočina, i když např. dnešní Palestina měla již své skutečné město, Jericho, později další. V tomto období vznikaly v naší oblasti malé a větší toky, v propadlinách jezírka a hlavně bažiny. Těch tu bylo až do středověku, resp. počátku novověku, víc než dost.

Posuňme se časem do raného středověku. Přes kmenové svazky Sámovy říše až k feudálnímu a na lenním principu založenému státu jako země Koruny české. Zde se historik pohybuje na pevnější půdě písemných podkladů. V naší oblasti, resp. nejbližším okolí, to byla zakládací listina vyšehradské kapituly z roku 1088. Český král Vratislav I. daroval rozsáhlou oblast východně od sídelního města vyšehradské kapitule. Bylo to celkem 66 vsí a osad. Opravdu velkolepý dar katolické církvi.

Kromě této listiny není ani v prvním či druhém století nového tisíciletí hodnověrná písemná zpráva o naší oblasti. Pouze Václav Vladivoj Tomek popisuje tažení knížete Břetislava do Polska v roce 1039. Ten se měl na zpáteční cestě zastavit v prostoru mezi Libní, Vysočany a Hloubětínem u potoka Rokytnice (Rokytky). Připravoval se slavnostní vstup do Prahy s lebkou kněze Vojtěcha, Slavíkovec, který se později stal svatým. Také František Palacký se touto událostí zabýval. Některé údaje čerpal z Kosmovy kroniky. Přesný místopis ležení doplnil sám.

Pak písemných dokladů začalo přibývat. Podrobně o těchto časech hovoří mj. pamětní publikace vydaná Úřadem MČ Praha 14 z roku 1998. Má název Praha 14 v zrcadle času. Autorem je Mgr. Jaroslav Šmíd a kolektiv.

Kostel sv. Jiří v Hloubětíně, jednolodní gotická věžová stavba z 13. století, kostel sv. Bartoloměje, pozdní románská stavba údajně z doby 1228-1238, a další církevní stavby naší oblasti dokládají téměř půl tisíce let panování církevní vrchnosti. Její majetek se postupně drobil a nastupovala vrchnost světská.

Pak do naší oblasti vstoupila třicetiletá válka. Trpěla zejména průtahy vojsk. Nejvíce u obou hlavních komunikací. Hloubětín byl v roce 1648 vypálen včetně tvrze, kostel sv. Jiří byl pobořen. Zbylo několik desítek obyvatel zejména nejmladších a nejstarších. Zcela zmizely obce Hnidešice a Humenec. U dnešních Chval (Horní Počernice) zanikly v roce 1639 dvě malé vsi Babice a Babičky. Země Koruny

české, naše oblast, se jen pomalu vzpamatovávaly z hrůz třicetileté války. Noví majitelé káceli lesy, aby mohli stavět své honosné stavby. Také chov ovcí ve velkém se vyplácel. Rovněž začínali těžit drahé kovy nebo obnovovat těžbu. Hloubětín (Hlaupietin) se stejně jako Kyje (Keje) opět stal majetkem církevního řádu. V té době jsme politicky patřili do kouřimského kraje. Tak např. berní rula z té doby uvádí v Hloubětíně 11 obydlených budov (usedlostí).

I v dalších staletích naše oblast trpěla válkami. Za sedmileté války se bojovalo přímo na Lehovci i jinde. Až do dvacátého století se v naší oblasti nacházely, zejména při orbě, hroby padlých ze sedmileté války.

Další posun časem se zastavuje až u vzniku průmyslové revoluce. Po napoleonských válkách, asi okolo 1820. Manufakturní výroba se rozvíjela a vyvolávala silný tlak na systematické a široké použití strojů. Je to vlastně počátek průmyslové revoluce. V naší oblasti, v Praze 14, mimo budování železnice, o které byla řeč v jiných článcích, se nedělo nic. Proto se můžeme posunout časem až do poloviny devatenáctého století.

V návaznosti na nástup průmyslu v Praze a okolí se v dolní části Rokytky, u jejího vtoku do Vltavy, začala budovat průmyslová aglomerace. Postupovala proti jejím toku z Libně do Karlína, dále do Vysočan a Hloubětína. Tak např. pozdější známou Kotelárnu ČKD Dukla v Thámově ulici v Karlíně založili dva angličtí podnikatelé - mechanici Evans a Lee - v roce 1836. Nejprve na výrobu pletařských strojů, pak na kotle. Jednoduché, ručně nýtované, s pevnými rošty na tuhá paliva. Na sytou páru, nízkotlaké, pak tlakové. S nimi další. Za všechny Karel Macháček z Třebechovic pod Orebem. Ten koupil ve 40. letech devatenáctého století od barona Fridricha Freye z Freyenfelsu pozemky ve Vysočanech. Zde postavil nejprve dílnu a pak výrobu plynospotřebičů. Pro nedostatek místa v Praze odstěhoval továrnu do Českého Brodu (KARMA).

Pak Kolbenova továrna na výrobu elektrických strojů (ing. Emil Kolben 1862-1943). Dále Českomoravská strojírna v Praze začala výrobou turbin (parních) v roce 1905, pražská žižkovská plynárna měla vlastní zdroj elektrické energie již v roce 1889. Byla to vlastně první veřejná elektrárna v Čechách. U jejího zrodu stál ing. František Křížik. I další slavní velikáni průmyslové revoluce devatenáctého století, např. Nikola Tesla, ing. Daněk a další, působili v naší oblasti, resp. v její bezprostřední blízkosti.

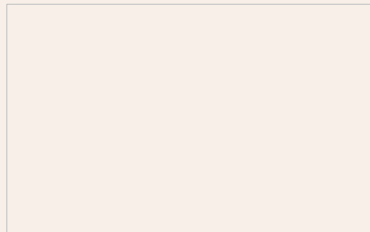
Život obyvatel naší městské části zůstával stále, i když pouze zdánlivě, stejný. Pomalu se přizpůsoboval změněným podmínkám života. Mezi původní zemědělské obyvatelstvo se započali tlačit tovární mistři, zaměstnanci a lepší dělníci. Byly to poněkud majetnější vrstvy a jejich představitelé začali stavět rodinné domky. Často s drobnými provozovny. Stály v prolukách mezi zemědělskými usedlostmi a především na okraji obcí.

Tak to bylo až do 50. let minulého století. Mnohé stojí dodnes. Nebo se dle urbanistických plánů prvé republiky budovaly vilové čtvrti. Příkladem může být Masarykova (Jiráskova) čtvrť, ale i další části dnešní Prahy 14. Stavělo se zvláště v období po celosvětové hospodářské krizi ve třicátých letech minulého století.

Pak přišla gigantomanie druhé poloviny minulého století. Vzorem byly státy, které nikdy nepoznaly vývojová období výstavby obydlí tak, jak proběhly v druhé polovině předminulého století a zejména v prvé polovině minulého století v průmyslově vyspělých evropských státech (i když první panelové domy v ČSR vyvíjel Tomáš Baťa ve Zlíně). Není bez zajímavosti, že vedle nových sídlišť zmizely mnohé ulice původní zástavby. Tak např. v Praze 14-Kyjích ulice Markovská a Konyřská.

Dnes se opravitelné závady zástavbové gigantomanie pracně a draze odstraňují (zateplování obvodných pláštěů staveb, výměna oken za plastová atd.).

V roce 2002 dovršilo pražské metro 30 let provozu. Je to bezkonkurenční městský dopravní prostředek. Také k nám, do oblasti Prahy 14, v minulém období přišlo. Je, zejména jeho povrchová část, i v porovnání s nejspělejšími zeměmi světa, jedno z nejmodernějších.

Stanice Rajská zahrada (architekt P. Kotas) byla oceněna v roce 1999 jako nejlepší stavba roku. Tím se uzavírá naše putování časem v naší městské části. Snad zaujalo jako ta předchozí.

Ing. Evžen Karaus

Literatura: František Palacký: Geschichten von Böhmen - původní německé vydání, Augustin Sedláček: Místopisný slovník historický a další.